

Aniela Kallas, *Żona czy kochanka. Komedia w 3 aktach*,

Kraków – Nakładem Księgarni E. Friedleina, Warszawa – E.Wende i S-ka, 1909.

Komedia przekłada na obrazy teatralne dyskusje o podwójnej moralności oraz feminizmie, jakie toczą się na początku XX wieku. Główny bohater, Roman, wzięty malarz, pracuje nad obrazem zatytułowanym Hetera. Pozuje mu doń wyzwolona panna, Ada Wiśniewska, która zamieszkuje z małżeństwem. Ada ma romans z Romanem, o czym usiłują ostrzec żonę Romana, Elizę, życzliwi znajomi. Eliza, która jest działaczką feministyczną, organizuje w domu zebranie komitetu budowy domu dla upadłych dziewcząt. Panie jednak żądają by zgromadzenie oczyściło własne szeregi z niemoralnych praktyk: tak Eliza dowiaduje się, że mieszka pod jednym dachem z kochanką męża. Eliza się wyprowadza i w II akcie widzimy znudzonego Adą Romana Adę, która nie daje sobie rady z rolą pani domu (i bawi się myślą o ciąży z Romanem) i przyjmuje u siebie podejrzanego towarzystwo, niby-cyganerii. Przyjaciele Romana postanawiają jednak sprowadzić Elizę z powrotem do domu. Udaje im się wymóc na znudzonej już Adzie, że się wyprowadzi i wyjedzie za granicę, a Elizę sprowadzić do domu pod pretekstem choroby Romana. W międzyczasie pojawiają przedstawicielki komitetu feministek, który zmienił kurs – tym razem wspiera wolne związki i niezależne kobiety, które decydują się na samodzielność. Panie chcą zaproponować Elizie (która złożyła swoje członkostwo i obowiązki przewodniczącej) honorowe członkostwo, ale rezygnują z tego, dowiedziawszy się, że Eliza wraca do męża. Obraz Romana odnosi duży sukces, malarz tłumaczy żonie, że do namalowania go – potrzebna mu była atmosfera grzechu – i romans z modelką.

Oprac. Agata Chałupnik